

О. Я. ГАРАНІН, Ю. С. КОВТАНЮК*

**XVI МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ АРХІВІВ
“СКЛАДНІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ТА АРХІВИ”
ІЗ ЦИКЛУ COLLOQUIA JERZY SKOWRONEK DEDICATA
(19–20 ТРАВНЯ 2016 Р.)**

19–20 травня 2016 р. у м. Варшаві (Польща) відбулася XVI Міжнародна конференція архівів країн Центральної та Східної Європи “Складні питання історії та архіви” із циклу *Colloquia Jerzy Skowronek dedicata* (далі – конференція), яка проводилася Генеральною дирекцією державних архівів Республіки Польщі (*Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych*) та Інститутом національної пам’яті Республіки Польщі (*Institut Pamięci Narodowej*) (далі – ІНП Польщі).

Конференція проходила у приміщенні Генеральної дирекції державних архівів Республіки Польщі. Крім науковців та спеціалістів із Польщі та України, у конференції взяли участь документознавці та архівісти із Білорусії, Болгарії, Боснії та Герцеговини, Естонії, Казахстану, Латвії, Литви, Молдови, Росії, Румунії, Узбекистану та Фінляндії. Загалом близько 100 учасників із 12 країн світу, серед яких – і керівники національних архівів своїх країн: Республіки Польщі (Войцех Возняк), Республіки Молдови (Іон Варта), Фінляндської Республіки (Юссі Нуортева) тощо.

На конференції було заслухано та обговорено 24 доповіді, які були виголошені під час роботи 3-х секцій: “Архіви і процеси виявлення та вирішення складних питань історії”, “Архіви та переміщення населення в ХХ ст.” та “Архіви перед обличчям інших викликів сучасності”. Найбільшою була перша секція, яка тривала весь перший день конференції та складалася з 4-х частин. Всі секції було проведено в одному приміщенні, що дало можливість взяти участь в їхній роботі всім учасникам конференції. Робочі мови конференції: англійська, польська та російська.

Від України в конференції взяли участь: директор Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства

---

* *Гаранін Олександр Якович* – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, директор Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства;

Ковтанюк Юрій Славович – кандидат історичних наук, директор Центрального державного електронного архіву України.

(далі – УНДІАСД), к. і. н., с. н. с. О. Я. Гаранін; директор Центрального державного електронного архіву України (далі – ЦДЕА України), к. і. н. Ю. С. Ковтанюк; директор Галузевого державного архіву Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ) А. А. Когут; заступник директора Центрального державного кінофотофоноархіву імені Г. С. Пшеничного (далі – ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного), к. і. н. Т. О. Ємельянова; начальник відділу використання інформації документів Центрального державного науково-технічного архіву України, м. Харків (далі – ЦДНТА України) А. О. Алексеєнко. Українська сторона репрезентувалася на конференції п'ятьма доповідями¹, з яких чотири були виголошені авторами особисто.

Директор ГДА СБУ А. А. Когут виступив під час роботи 4-ї частини 1-ї секції з доповіддю “Реформа доступу до архівів комуністичних спецслужб в Україні”, яку виголосив польською мовою. Основну увагу в своїй доповіді А. А. Когут звернув на особливості Закону України від 09. 04. 2015 № 316-VIII “Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років” та плани його реалізації, за які відповідає Український інститут національної пам'яті. Основним є питання створення електронного архіву документів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 рр.

Інші українські учасники конференції виступили з доповідями під час роботи 3-ї секції “Архіви перед обличчям інших викликів сучасності”. Директор УНДІАСД О. Я. Гаранін та директор ЦДЕА України Ю. С. Ковтанюк виступили із спільною доповіддю “Еволюція інформатизації архівної справи в Україні: теоретичні та практичні аспекти”, під час якої у стислій формі проаналізували основну джерельну базу та історіографію щодо інформатизації різних сфер діяльності України. На підставі дослідження було зроблено висновок стосовно провідної ролі інтелектуальної складової інформатизації, яка ґрунтується на сучасних технологіях, що надають можливість реалізації сукупності взаємозв'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян та суспільства. Це дозволило вивести твердження про якісне проведення інформатизації діловодства та архівної справи, яке залежить від керівної ролі документознавців та архівістів, враховуючи міждисциплінарний характер цього процесу. Крім того, в доповіді було наведено результати дослідження історії інформатизації, на підставі якого виокремлено 5 етапів інформатизації архівної справи в Україні. За цим дослідженням зроблено висновок щодо завдань, які ставили перед собою архівісти в межах механізації, автоматизації, комп'ютеризації та початкової інформатизації, які й досі залишаються актуальними, а міняються лише способи їх вирішення, що виникають з появою нових

Під час відкриття конференції (зліва на право): з вітальним словом до учасників конференції звернувся відомий польський історик-медієвіст, професор Войцех Фалковський (Wojciech Falkowski) із Інституту історії Варшавського університету; Генеральний директор державних архівів Польщі Войцех Возняк (Wojciech Wozniak); экс-директор ІНП Польщі, доктор Лукаш Камінський (Łukasz Kamiński); Івар Каігу (учасник із Естонія), м. Варшава (Польща), 19 травня 2016 р.

технологій. Інформаційні технології, що постійно розвиваються, надають архівістам нові можливості, які дозволяють планувати нові завдання інформатизації щодо окремих архівних процесів, що не можна було вирішити за допомогою технологій з меншими можливостями.

Директор УНДІАСД О. Я. Гаранін, скориставшись нагодою, презентував на конференції останній випуск наукового щорічника “Студії з архівної справи та документознавства”²², що видається Інститутом, розповів про офіційний веб-сайт УНДІАСД, де можна отримати доступ до всіх видань Інституту в електронній формі та передав примірники презентованого щорічника Генеральному директору державних архівів Польщі Войцеху Возняку та віце-президенту Асоціації польських архівістів (Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, SAP), професору Кшиштофу Стрийковському (Krzysztof Strykowski).

Заступник директора ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного Т. О. Ємельянова виступила з доповіддю “Аудіовізуальні архіви в цифровому просторі (із досвіду роботи ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного)”, в якій висвітила досвід Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного щодо архівування й актуалізації аудіовізуальних колекцій на сучасному етапі його розвитку. Пріоритетним напрямом у сфері забезпечення збереженості та доступу до архівних колекцій визнано оцифрування документів.

У доповіді було викладено основні методичні засади та технологічні рішення створення цифрових копій документів і формування фонду користування. Т. О. Ємельянова розглянула особливості формування архівної колекції цифровими аудіовізуальними документами. Наголосила на потребі перегляду та удосконалення національного законодавства, зокрема, у сфері інтелектуальної власності. Акцентувала увагу на доцільності розроблення й прийняття фінансово забезпеченої національної програми збереження цифрової спадщини, орієнтованої на взаємодію між архівами, бібліотеками та музеями, що сприяло б реконструкції розпорошеного між вказаними інституціями аудіовізуального сегменту, економії матеріальних ресурсів, пошуку додаткових джерел фінансування спільних проектів, і нарешті, посилило б роль і вплив цих установ у суспільстві.

Також Т. О. Ємельянова виступила модератором 3-ї частини 1-ї секції “Архіви і процеси виявлення та вирішення складних питань історії”.

Начальник відділу використання інформації документів ЦДНТА України А. О. Алексеєнко виступила із доповіддю “Документна інформація архівної науково-технічної документації – ключ до уточнення спірних фактів або свідоцтво нереалізованих ідей”, в якій на прикладі досвіду роботи ЦДНТА України довела, що до нині архівна науково-технічна документація (далі – НТД) недостатньо представлена як джерело інформації для вирішення складних питань історії. На підставі аналізу НТД можна значно розширити спектр історичних досліджень, зокрема щодо потенційної недостовірної інтерпретації подій, яких стосується НТД, якщо під час історичних розвідок досліджується лише НТД, як джерело інформації, без аналізу відповідних управлінських документів, доступ до яких ускладнюється тим, що ці документи не передавалися разом з НТД до ЦДНТА України, а зберігаються в інших державних архівах за місцем їх походження.

На нашу думку, це новий погляд на комплектування документами державних архівів. Традиційно, серед українських архівістів обговорюється питання розривності (на противагу принципу неподільності) фондів, пов’язане з передаванням НТД до ЦДНТА України, але більшість спеціалістів погоджуються, що така практика дозволить забезпечити краще збереження НТД, а це вище за проблему неподільності фондів. Вважаємо, що з позицій архівної справи підхід щодо комплектування ЦДНТА України управлінськими документами є не прийнятним, крім того, він суперечить чинній законодавчій та нормативно-правовій базі в сфері архівної справи. Однак, доцільним є теоретичні дослідження щодо порядку визначення зв’язку між документальними комплексами управлінської документації, що зберігаються в державних архівах України, та відповідної НТД, що зберігається в ЦДНТА України. У разі позитивного результату, таке дослідження може стати підґрунтям для

До учасників конференції звернувся директор УНДІАСД, к.і.н., с.н.с., О. Я. Гаранін, розпочинаючи спільну доповідь з директором ЦДЕА України, к.і.н. Ю. С. Ковтаниюком на тему “Еволюція інформатизації архівної справи в Україні: теоритичні та практичні аспекти”, м. Варшава (Польща), 20 травня 2016 р.

покращення доступу користувачів до всього комплексу документів юридичних та фізичних осіб, в діяльності яких створювалася НТД, але які зберігаються в різних державних архівах.

Виходячи з теми конференції “Складні питання історії та архівів”, виступи інших учасників в основному стосувалися жорстоких подій в історії їхніх країн, пов’язаних із війнами, репресіями, тоталітарними режимами, зовнішньою агресією, експансією та анексією, переміщенням населення, геноцидом за національною, релігійною та політичною ознаками, які сталися в ХХ–ХХІ ст. У зв’язку з цим порушувалися такі питання:

– відкритого доступу до документів, що стосуються цих подій з метою встановлення історичної правди та доведення злочинів винних з урахуванням національних законодавчих баз та вимог міжнародного права. Особливу увагу було приділено практиці вибіркового надання доступу до певних документальних комплексів, що залишилися у спадок від тоталітарних режимів, вибіркового знищення документів без проведення експертизи цінності (із доповіді “Експертиза цінності та знищення документів у сучасному архівознавстві. Вплив на історичні дослідження” румунського архівіста Христіана Аніти (Cristian Anita), що суттєво впливає на результати історичних досліджень. У зв’язку із лавиноподібним зростанням кількості документів у сучасних умовах, що суттєво ускладнює керування документаційними процесами, у тому числі архівними, Христіан Аніта поставив питання до обговорен-

Заступник директора ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, к.і.н. Т. О. Ємельянова під час керування секцією “Архіви і процеси виявлення та вирішення складних питань історії”, м. Варшава (Польща), 19 травня 2016 р.

ня щодо доцільності їх вибіркового зберігання: зберігати всі документи або вибірково знищувати? Щодо української архівної справи, фактично, питання стосується доцільності проведення експертизи цінності документів. Також піднімалося важливе питання забезпечення вимог національних законів щодо обмеження доступу до персональних даних, дія яких може поширюватися на зазначені вище документи (із доповіді польського історика-архівіста Анни Крохмаль (Anna Krochmal) “Роль архівів у з’ясуванні польсько-єврейських відносин під час Другої світової війни”);

– першочергового оцифрування окреслених масивів документів із метою поширення їхньої інформації сучасними засобами інформаційних та комунікаційних технологій, зокрема, створення веб-орієнтованих електронних інформаційних ресурсів для віддаленого доступу до них за допомогою мережі Інтернет (із доповідей працівників ІНП Польщі та директора ГДА СБУ А. А. Когута);

– пошуку та повернення документів і музейних предметів, що були втрачені під час складних подій, наприклад, переміщених за межі своїх країн (із доповіді “Переміщення латвійських архівних документів під час Другої світової війни” латвійського архівіста Карліса Звіргздінса (Karlis Zvirgzdins). Нині в багатьох країнах постійно ведеться робота щодо їх повернення, однак відсотки неповернутих архівів залишаються досі високими. Естонський архівіст Івар Каігу (Ivar Kaigu) поділився досвідом виявлення документів, що вважалися втраченими в результаті їх переміщення за межі Естонії, та були виявлені на території країни. Про цікавий досвід роботи архівів Росії та Фінляндії щодо повернення

переміщених архівних документів доповів модератор 3-ї частини секції “Складні питання історії та архівів” відомий фінський архівіст Юссі Нуортева (Jussi Nuorteva), який наголосив, що для прискорення отримання доступу до цих документів, архівні установи, в яких ці документи на сьогодні зберігаються, оцифровують їх та повертають у вигляді оцифрованих копій до країн свого походження;

– відновлення документів, що були навмисно знищені або пошкоджені для їх остаточного знищення з метою приховування злочинів проти держави, суспільства, громадян. Досвідом встановлення історичної правди в таких умовах з учасниками конференції поділився румунський архівіст, доктор Абрахам Форін (Abraham Fogin) на прикладі виявлення колабораціоністів – вихідців із румунської спецслужби Секурітато, які намагалися уникнути покарання за рахунок знищення більшості документів щодо діяльності цієї спецслужби, після чого залишилися лише акти про їх знищення. Крім того, під час пожежі в офісі Секурітато було знищено більше 100 тис. справ співробітників цієї служби, у т. ч. мікрофільми. Робота ведеться за допомогою порівняльного аналізу інформації документів, дотичних до цих подій, свідчень очевидців та підозрюваних;

– перевіряння інформації, до якої є підозра щодо її навмисної фальсифікації або наданої за сфальсифікованими документами. Така інформація може стосуватися недостовірних генеалогічних досліджень, відомостей про осіб, причетних до злочинів репресивних органів, армій країн-агресорів, встановлення права власності об'єктами нерухомості, землею, рухомими предметами, авторського права, що виникало до зазначених злочинних подій (із доповіді “Відновлення естонського громадянства” естонського архівіста Івара Каігу (Ivar Kaigu)).

До найбільш складних питань історії, вважаємо, слід віднести події, що стосуються вбивства людей без попередніх розслідувань їхніх злочинів, доведення їхньої вини та винесення вироків судів, без будь-яких прямих документальних підтверджень цих злочинів. Це питання було порушено в доповіді польського історика-архівіста Анни Крохмаль (Anna Krochmal) “Роль архівів у з'ясуванні польсько-єврейських відносин під час Другої світової війни”. Однак, робота щодо відновлення історичної правди ведеться за документами, що збереглися та стосуються особи до злочинних подій, які зберігаються в архівах інших країн, приватних архівах, на підставі свідоцтв очевидців. Уся отримана інформація збирається, аналізується, перевіряється і тільки після цього оприлюднюється в друкованих виданнях та електронними засобами для віддаленого доступу до неї за допомогою мережі Інтернет. Анна Крохмаль навела низку позитивних прикладів польсько-єврейських відносин під час Другої світової війни, коли поляки різними способами допомагали корінному єврейському населенню уникнути геноциду з

боку німецько-фашистських загарбників: переховували людей, забезпечували їжею, медикаментами, грошима, документами, що свідчили про їх неєврейське походження. Особливу роль у цьому питанні відіграла греко-католицька церква на чолі з митрополитом Андреем Шептицьким. Цікавим є факт проведення пластичних операцій для зміни зовнішності євреїв. Безперечно, ці заходи дозволили уникнути знищення десятків тисяч людей єврейського походження, однак значно ускладнили сучасні генеалогічні дослідження щодо визначення походження багатьох нащадків людей, яким вдалося вижити завдяки знищенню або фальсифікації документів.

Під час доповіді Анною Крохмаль було поставлено важливе питання: “Як поляки відносилися до знищення євреїв?” Незважаючи на те, що питання стосується польсько-єврейських відносин під час Другої світової війни, і у доповіді було наведено достатньо позитивних прикладів з цього приводу, відповідь на нього не є однозначною. Більш того, таке саме питання слід ставити й для з’ясування історичної правди багатьох інших подій ХХ–ХХІ ст. на теренах центральної та східної Європи. Підтримуючи звернення Анни Крохмаль, вважаємо, що уникнення вирішення подібних питань лише сприяє загостренню сучасних міжнародних відносин та мирного існування різних народів та релігійних громад, породжує національну та релігійну нетерпимість, приниження, відкриту агресію, вандалізм та екстремізм, що ґрунтується на підміні цінностей, яка можлива лише за відсутності історичної правди. Україна не є виключенням, чимало складних питань в її історії потребує такого ж відкритого багатовекторного виваженого вирішення, а за його результатами – засудження винних, визнання вини та покаяння перед постраждалими злочинців або держави-агресора, що, на нашу думку, тільки буде сприяти дружнім відносинам між народами та країнами в майбутньому.

Тему встановлення історичної правди в умовах відсутності документів продовжила у своїй доповіді “Увічнення військовозобов’язаних і цивільних жертв війн та озброєних конфліктів ХХ ст. у політиці польських архівів” відомий польський історик-архівіст Єва Росовська-Якубчик (Ewa Rosowska-Jakubczyk). Доповідачка оприлюднила відомості про польські цвинтарі за межами Польщі, що утворилися під час загибелі поляків у Першій та Другій світових війнах, насильного переміщення поляків за часи Радянського Союзу, окупації Польщі фашистською Німеччиною та інших конфліктів. Те ж саме стосується поховань іноземців на теренах Польщі. Дослідниця презентувала проект реєстру військових цвинтарів на території Польщі, що окрім польських кладовищ містить німецькі, російські, угорські, французькі та ін., які утворилися, починаючи з часів Наполеонівських походів, та налічує більше 11 тис. об’єктів.

Виступ Анни Крохмаль (Anna Krochmal) з доповіддю “Роль архівів у з’ясуванні польсько-єврейських відносин під час Другої світової війни”, м. Варшава (Польща), 19 травня 2016 р.

Безперечно, найцікавішою виявилася доповідь “Відновлення пошкоджених архівних документів. Порівняння методів, що застосовуються Бюро видавання та архівування документів Інституту національної пам’яті в м. Катовице та Відомством із керування документацією Штазі (BStU)” працівника ІНП Польщі Ярослава Лабовича (Jarosław Łabowicz), яка викликала жваве обговорення учасників конференції. Ярослав Лабович поділився досвідом польських та німецьких спеціалістів щодо відновлення документів спецслужб Польщі та Німеччини, що були пошкоджені працівниками цих спецслужб механічними засобами (шредерами) та пошматовані власноруч під час набуття незалежності Польщі та утворення єдиної Німеччини. Частина пошкоджених документів зберігаються в архівосховищах у картонних коробках та тканинних, поліетиленових і паперових мішках, у переважній більшості у тій самій послідовності, в якій вони склалися після їх утворення.

Спочатку учасникам конференції було презентовано ручну методику відновлення зазначених документів, коли архівісти послідовно опрацьовували частини із однієї упаковки та візуально відшукували підходящі частини документів і здійснювали їх рівняння спеціальними прасками та склеюванням.

Зважаючи на те, що частину документів шматували вручну всього на декілька частин, відсоток вдалого відновлення був високим. Частини

Виступ Єви Росовської-Якубчик (Ewa Rosowska-Jakubczyk) з доповіддю “Увічнення військовозобов’язаних і цивільних жертв війн та озброєних конфліктів XX ст. у політиці польських архівів”, м. Варшава (Польща), 19 травня 2016 р.

ни документів, що не вдавалося поєднати в цілі документи, склалися в коробки та маркувалися, як опрацьовані. Досвід відновлення документів за такою методикою доводив, що час, який доведеться витратити на відновлення всіх документів, становитиме більше сотні років, при цьому відсоток успішно відновлених документів буде неухильно зменшуватися, особливо це стосується дрібних частин, отриманих шляхом механічного пошкодження цих документів. Тому другу половину доповіді Ярослав Лабович присвятив технології автоматизованого відновлення пошкоджених документів. Його створили німецькі спеціалісти із Фраунгофівського інституту виробничого обладнання та технічних конструкцій (Fraunhofer Institut produktionsanlagen und konstruktionstechnik), які долучили до цієї роботи науковців-математиків, фізиків, професійних програмістів та інженерів-практиків. Запропонована технологія “віртуальної реконструкції документів” заснована на спеціалізованому програмному забезпеченні, що керує роботизованим конвеєром, який забезпечує виконання множини процесів автоматизованого опрацювання частин пошкоджених документів:

– спочатку частини документів послідовно вручну викладаються на спеціальний конвеєр, що рухає їх до різних детекторів, які визначають відсутність металевих предметів (скріпок) та наявності неправильної геометричної форми об’єкту, що досліджується;

– далі частини документів рухаються до камери, яка лазером наносить на кожну частину унікальні ідентифікатори у формі штриховки,

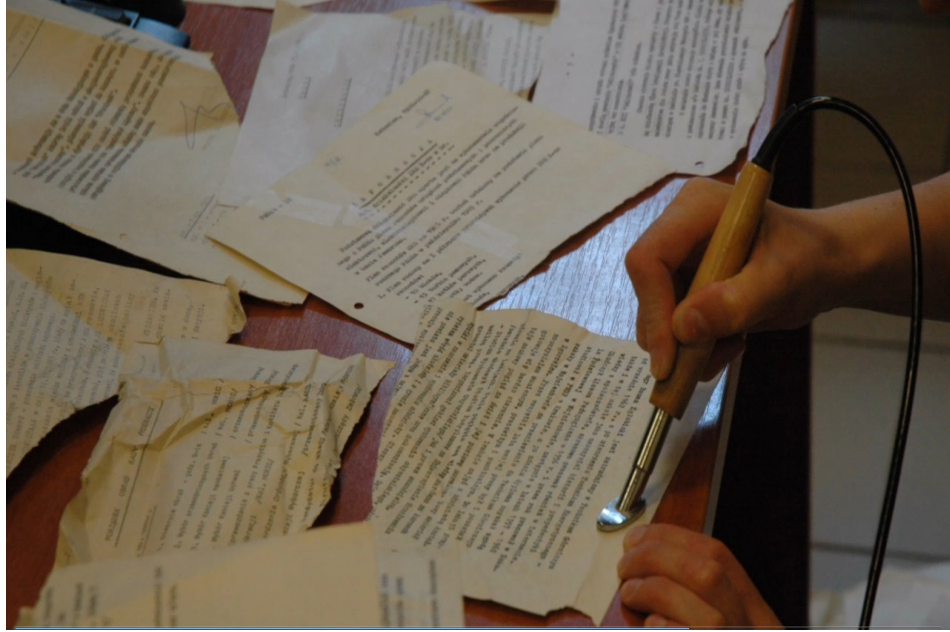
Архівосховище пошкоджених документів Штазі (BStU) в Німеччині.
Презентація на XVI Міжнародна конференція архівів країн Центральної та Східної Європи “Складні питання історії та архівів”
із циклу Colloquia Jerzy Skowronek dedicata, м. Варшава (Польща), 19 травня 2016 р.
Кадр із фільму фондів ІНП Польщі, м. Катовиця.

невидимі у звичайному світловому спектрі. В подальшому вся інформація про марковану частину документа буде заноситися до бази даних під цим ідентифікатором;

– далі марковані частини рухаються на конвеєрі до блоку їх оцифрування. Образ сканованої частини автоматично зберігається в базі даних під нанесеним на оригінал унікальним ідентифікатором; автоматично із цього образу виділяється зображення контуру цієї частини, та її інформаційна складова, яка теж зберігається в базі даних під тим ж ідентифікатором. Крім того, в базі даних зберігаються властивості зображення носія, зокрема, його колір, фактура, регулярне зображення фону, а також текстової та графічної інформації, що зафіксована на цій частині документа, зокрема, властивості шрифту тексту (кегель, стиль, креслення). На цьому опрацювання паперових частин пошкоджених документів завершується. Вони знову відправляються на зберігання в архівосховище;

– наступні етапи виконуються за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення, що в автоматичному режимі здійснює пошук у базі даних контуру частини, який відповідає контуру доданої частини;

– якщо програма відшукує дві частини, що співпадають, тоді відбувається порівняльний аналіз щодо співпадання інших складових цих частин, які були виділені під час оцифрування зазначених частин;

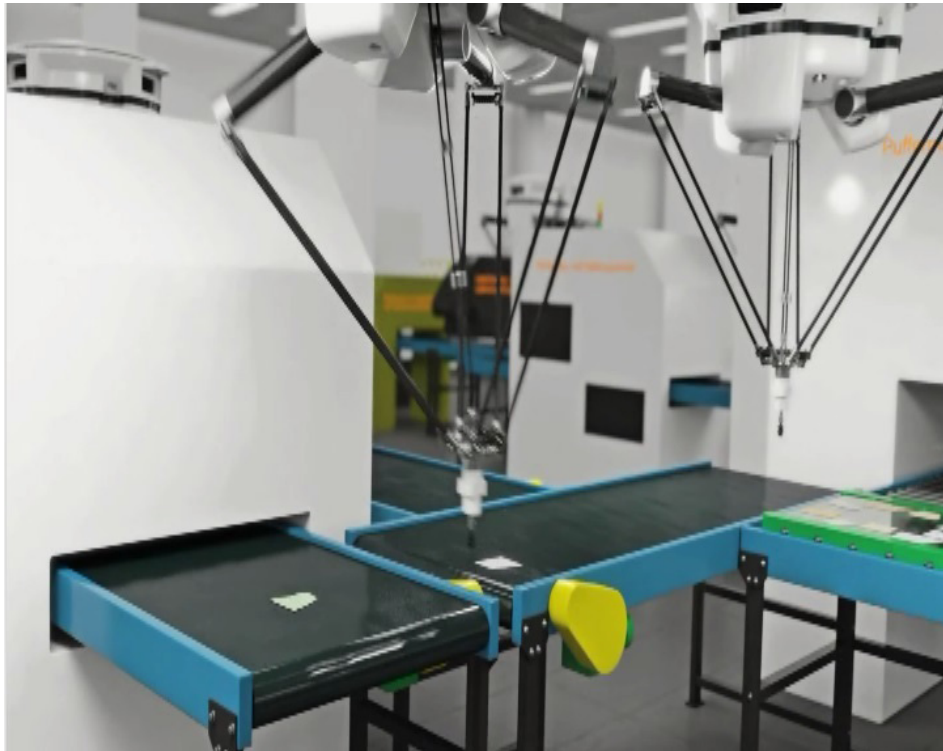
Презентація процесу відновлення пошкоджених документів вручну польськими архівістами на XVI Міжнародна конференція архівів країн Центральної та Східної Європи “Складні питання історії та архівів” із циклу *Colloquia Jerzy Skowronek dedicata*, м. Варшава (Польща), 19 травня 2016 р.
Кадр із фільму фондів ІНП Польщі, м. Катовиця.

– якщо частини повністю співпадають, про це робиться відповідний запис у базі даних, що стосується відновленого документа.

Цей процес повторюється для кожної нової частини пошкоджених документів, незалежно від їх розмірів. У результаті значно зросли швидкість відновлення документів та відсоток успішно відновлених документів.

Під час доповіді учасникам конференції було продемонстровано два фільми польською мовою, присвячені ручному відновленню пошкоджених документів польськими колегами та автоматизованому – німецькими спеціалістами. Слід зазначити, що таке наочне сприйняття інформації значно підсилило враження від доповіді.

Також, на нашу думку, серед інших слід виділити доповідь “Комплектування архівного фонду Інституту національної пам’яті – закон і практика” працівника ІНП Польщі Тереси Галлевіч-Долової (Teresa Gallewicz-Dołowa), який було присвячено пропозиціям щодо внесення змін до Статуту Інституту національної пам’яті Республіки Польщі. Уваги заслуговують зміни до статті 54 Статуту, в яких пропонується ввести покарання осіб, які перешкоджають наданню доступу до документів, що вимагає ІНП Польщі, шляхом позбавлення волі від 6 місяців до 8 років. Такий підхід до архівної справи викликає занепокоєння

Презентація роботи роботів у складі конвеєру системи “віртуальної реконструкції документів” на XVI Міжнародна конференція архівів країн Центральної та Східної Європи “Складні питання історії та архівів” із циклу Colloquia Jerzy Skowronek dedicata, м. Варшава (Польща), 19 травня 2016 р.
Кадр із фільму фондів ІНП Польщі, м. Катовиця.

польських архівістів, а до авторів наведених пропозицій виникає непросте запитання: “Чим запропоновані заходи відрізняються від тих, що застосовувалися репресивними органами?”.

Важливими стали зустрічі українських архівістів із польськими колегами в перервах роботи конференції. Так, заступник Генерального директора національних архівів Республіки Польщі Ришард Войтковський (Ryszard Wojtkowski) поділився досвідом щодо покращення забезпечення збереженості архівних документів, репрезентувавши перспектив щодо інвестицій в будівництво державних архівів Польщі в 2011–2016 рр. та плани на 2017–2020 рр.

У таблиці 1 наведені основні показники зазначених інвестицій.

Таблиця 1.

**Інвестиції в будівництво державних архівів Польщі в 2011–2016 рр.
та плани на 2017–2022 рр. із польського проспекту**

Місце розташування архівної установи	Рік впровадження в експлуатацію	Загальна площа, м ²	Корисна площа, м ²	Площа архівохранилищ, м ²	Можливості щодо зберігання, mb akt
м. Gorzowie Wielkopolskim	2013	2 841	2 239	831	9 500
м. Radomiu	2013	2 797	2 388	1 051	>11 000
м. Zielonej Górze	2013	2 390	2 149	1 225	11 530
Адаптація та перебудова будинку кінця XVIII ст. під архівний відділ у м. Bolesławcu архіву м. Вроцлав			972		5 000
Архівний відділ у м. Bielsku-Białej архіву м. Katowicach	2015		2 522		10 000
Додаткова будівля архіву м. Гданськ				1 088	6 500
м. Rzeszowie	2016	5 492	4 878		32 000
м. Białymstoku	2018		2 870		11 000 (11 km)
м. Краков (будинок енергоощадний)	2019		14 000		80 000 (80 km)
м. Bydgoszczy	2017-2020		6 300		30 000 (30 km)
м. Koszalinie	Концепція	2 523,39		1 787,36	17 000 (17 km)

Також здійснено перебудову та оснащення новим архівним обладнанням будівель архівів м. Люблін. Адаптацію та перебудову будівлі під архівний відділ у м. Międzyzdrojach архіву м. Szczecin. До 2020 р. заплановано будівництво додаткової архівної будівлі в м. Познань. Також заплановано адаптацію існуючої будівлі в м. Suwałkach під вимоги архіву. Для отримання найкращих рішень для майбутніх інвестицій проводяться конкурси серед студентів архітектурних вишів щодо проєктів архівних будівель.

Подібним досвідом державних інвестицій в архівну справу поділився у своїй доповіді “Нові аспекти увічнення пам’яті репресованих осіб у роки Незалежності Республіки Узбекистан” колега з Узбекистану Алижон Махкамов (Alidjan Makhamov), повідомивши про будівництво та їх оснащення сучасним обладнанням десятків нових архівних будівель по всій території Узбекистану за часи незалежності республіки.

Під час роботи Конференції виконавчий директор Спілки архівістів України О. Я. Гаранін відновив контакти з колегами із Асоціації польських архівістів (Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, SAP) та досяг домовленості з її керівництвом про можливість офіційної зустрічі восени цього року в приміщенні Посольства Республіки Польщі в Україні в м. Києві, на якій заплановано підписати нову угоду про співпрацю між товариствами архівістів Польщі та України.

Висловлюємо вдячність польським колегам за високий рівень конференції, гостинність та можливість безоплатного отримання матеріалів заходу та архівних видань Генеральної дирекції державних архівів Республіки Польщі, а також ІНП Польщі.

Підсумовуючи досягнення Конференції, можна зробити такі висновки:

– подібні заходи забезпечують високий рівень обміну досвідом архівістів різних країн, що є підґрунтям для покращення їх взаємодії з метою з’ясування складних питань їх спільної історії, надання доступу до достовірної інформації цих подій та збільшення обсягів загальної інформації документів, що надається користувачам за допомогою інформаційних технологій, зокрема, забезпечення їх віддаленого доступу;

– українські фахівці демонструють високий теоретичний та практичний рівень підготовки, їх доповіді викликали жвавий інтерес колег із інших країн, оскільки їм вдалося озвучити до обговорення як важливі теоретичні питання документознавства та архівістики, так і поділитися практичним досвідом щодо їх вирішення;

– державні архіви України плідно співпрацюють із колегами з інших країн, надаючи їм посильну допомогу в з’ясуванні найскладніших питань історії цих країн та спільних з ними історичних подій за документами, що зберігаються в цих архівах. Результатом такої діяльності стають друковані видання довідкового характеру, веб-орієнтовані елек-

тронні інформаційні ресурси та міжнародні заходи на зразок цієї конференції. Про це неодноразово згадували учасники конференції в своїх доповідях, презентуючи різні довідники, бази даних та веб-сайти;

– незважаючи на високий теоретичний рівень українських архівістів у питаннях інформатизації архівної справи, створення єдиної системи електронного довідкового апарату до документів Національного архівного фонду, оцифрування архівних документів, на жаль, масштабні проекти загального характеру відсутні в архівній практиці України. Державні архіви продовжують діяльність щодо побудови автоматизованих пошукових систем до електронного довідкового апарату локального значення у межах власної компетенції та обсягів фінансування, яке залишається низьким. Це призводить до відсутності досвіду реалізації проектів загальнодержавного рівня, яким діляться архівісти з інших країн на подібних заходах. Однак, без інформатизації архівної справи України на належному рівні з часом буде спостерігатися збільшення “цифрового розриву” між державними архівами України та архівами тих держав, у яких інформатизація архівної справи є пріоритетним напрямом розвитку державної архівної системи та невід’ємною складовою загальнодержавних програм інформатизації;

– досвід щодо державних інвестицій у будівництво нових архівних будівель, передавання архівам уже існуючих будівель, їх адаптація та перебудова під потреби архівної справи в країнах Європейського Союзу (Польщі) і в країнах поза межами Європи (Узбекистан) доводить, що архівісти різних країн Світу мають єдину позицію щодо постійного зберігання традиційних документів із паперовими та плівковими носіями інформації. Не заперечуючи переваги впровадження електронного документообігу, вони розуміють, що відмова від створення та зберігання традиційних документів постійного та тривалого (понад 10 років) строків зберігання може призвести до втрати цих документів через відсутність (станом на сьогодні) інформаційних технологій, що можуть забезпечити постійне зберігання електронних документів, незважаючи на їх стрімкий розвиток. Це у майбутньому може призвести до “складних питань історії та архівів”. Зазначене повністю співпадає з позицією українських архівістів. Однак, на жаль, така єдність думок не спостерігається між архівістами України та керівниками й спеціалістами, що відповідають у нашій державі за впровадження електронного урядування, зокрема, електронного документообігу. Таке становище справ потребує негайного вирішення заради збереженості документів Національного архівного фонду та уникнення в майбутньому “білих плям” в історії України.

За результатами роботи заходу Генеральний директор польських державних архівів Войцех Возняк запропонував зробити основними питаннями наступної конференції, яку планується провести у 2017 р.,

питання щодо створення та організації роботи цифрових (електронних) архівів. Учасники конференції підтримали цю пропозицію.

---

¹ Сложные вопросы истории и архивы : програма XVI Международной конференции архивов стран Центральной и Восточной Европы “Сложные вопросы истории и архивы” из цикла Colloquia Jerzy Skowronek dedicata, 19–20 мая 2016 г., Республика Польша, г. Варшава [Электронный ресурс]. – 3 с. – Режим доступа: <http://colloquia.archiwa.gov.pl/files/UserFiles/Program-ru-2016.pdf>. – Загл. с экрана.

² Офіційна сторінка журналу “Студії з архівної справи та документознавства” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://undiasd.archives.gov.ua/studii/index.htm>. – Назва з екрана.